ELENIA

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto

Päiväys: 15.9.2021

Yhteyshenkilö: Ville Sihvola
Sähköposti: ville.sihvola@elenia.fi

Puhelin: 040 560 1595
Fax:

Elenia Oy:n kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esitykseen sähkömarkkinalain muuttamisesta ja laiksi eräistä sähkökaupan keskitetyn tiedonvaihdon palvelujen käyttöönottoon liittyvistä toimenpiteistä

Eduskunnan Talousvaliokunta (jäljempänä "TaV") on pyytänyt Elenia Oy:lta (jäljempänä "Elenia") kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä sähkömarkkinalain muuttamisesta ja laista keskitetyn tiedonvaihto palvelun (jäljempänä "Datahub") käyttöönottoon liittyvistä toimenpiteistä. Elenia kiittää tästä mahdollisuudesta.

Hallituksen esityksessä esitetyt muutokset sähkömarkkinalakiin ja esitys laista Datahub-palvelun käyttöönottoon liittyvistä toimenpiteistä ovat lähtökohtaisesti hyvät ja Elenia kannattaa pääosin esityksiä. Datahub-palvelun käyttöönotto on vaativa ja merkittävä tapahtuma niin markkinatoimijoiden kuin Fingrid Oyj:in (jäljempänä "Fingrid") kannalta ja näin ollen on perusteltua, että käyttöönottojakson tapahtumia ja valmiuksia säädellään yhtenäisen valmiuden saavuttamiseksi.

Elenia esittää kuitenkin eriävän näkemyksen Datahub-palvelun käyttöönoton toimenpiteitä koskevan lain 3§:n ja 6§:n sisältöön ja vaikutuksiin, eli pykäliin, joissa säädetään toimenpiteistä, mikäli markkinaosapuoli ei saavuta valmiutta Datahub-palvelun käyttöönottoon 1.11.2021.

Markkinaosapuolet ovat rakentaneet osana Fingridin vetämää Datahub-projektia omia valmiuksiaan Datahub-palvelun käyttöönottoon yhdessä tietojärjestelmätoimittajiensa kanssa. Valmiuksien rakentaminen on sujunut Fingridin julkisen projektiraportoinnin perusteella hyvin ja edistymisen perusteella markkinaosapuolet ovat suhtautuneet projektiin ja Datahub-palvelun käyttöönottoon asiaan kuuluvalla vakavuudella. Hallituksen esitykseen kirjatut Datahub-valmiuden saavuttamista koskevat sanktiot ovat markkinatoimijoille erittäin kovat. Elenian näkemyksen mukaan sanktioiden taso on kohtuuton ja suhteeton huomioiden se, että markkinaosapuolilta edellytetyt vaatimukset Datahub-palvelun käyttöön ottamiseksi ovat jo lähtökohtaisesti merkittäviä. Varsinkin, kun hyvissä ajoin ennen hallituksen esityksen antamista on ollut tiedossa, että kaikkien markkinaosapuolien järjestelmätoimittajat eivät ole pystyneet noudattamaan täysin Fingridin projektisuunnitelmaa ja huomioimaan kaikkia Fingridin esittämiä muutoksia Datahub-palvelun vaatimuksiin omissa asiakastoteutuksissaan. Datahub-palvelun määrittelyiden muutosten lukumäärä on ollut suuri ja muutoksia määrittelyihin on tehty vielä varsin myöhään projektin edetessä.

Markkinatoimijoiden tietojärjestelmien kehitysprojektien tilanteesta, aikataulujen saavuttamisen mahdottomuudesta ja tiedossa olevista poikkeamista on keskusteltu hyvässä yhteistyössä ja ratkaisuhakuisesti Fingridin ja markkinatoimijoiden välillä. Tiedossa olevista haasteista huolimatta Fingrid ei ole esittänyt Datahub-projektin aikataulun muuttamista vaan Fingrid ja markkinatoimijat ovat keskustelleet Datahub-palvelun käyttöönoton mahdollisuudesta rajallisella järjestelmävalmiudella. Näiden keskusteluiden perusteella järjestelmätoimittajat toteuttavat myös omien tietojärjestelmiensä edellyttämät asiakastoimitukset markkinaosapuolille.

Huolellisesta valmistautumisesta huolimatta on olemassa mahdollisuus, että syyskuussa 2021 pidettävässä tuotannollisen koekäytön toisessa jaksossa paljastuu virheitä, joko markkinaosapuolien järjestelmissä tai Fingridin Datahub-järjestelmässä, joita ei saada korjattua lokakuun 2021 aikana. On siis mahdollista, että kaikki markkinaosapuolet eivät saavuta Datahub-valmiutta 1.11.2021 mennessä. Tällaisessa tapauksessa ei välttämättä ole kyse yksittäisistä yhtiöistä vaan mahdollisesti useista eri yhtiöistä ja merkittävästä markkinaosuudesta. Edellä esitetty huomioiden näemme, että 3§:n ja 6§:n äärimmäiset toimenpiteet Datahub-valmiuden poikkeamien kohdalla ovat kohtuuttomia markkinatoimijoiden osalta varsinkin, kun kaikki tilanteeseen johtaneet tapahtumat eivät ole olleet yksin toimijoiden vaikutusmahdollisuuksien rajoissa. Ymmärrämme ehdotetun kaltaisten sanktioiden käytön niissä tilanteissa, joissa yksittäinen yhtiö on törkeästi laiminlyönyt velvollisuutensa tietojärjestelmävalmiuksiensa kuntoon saattamisessa.

Lisäksi Datahub-palvelun käyttöönottoa koskevan lakiesityksen pykälässä 6 esitetyt toimenpiteet jakeluverkkoyhtiön käyttöpaikkojen siirtämisestä muiden jakeluverkkoyhtiöiden vastuulle, ei Elenian näkemyksen ja ymmärryksen mukaan ole mahdollista toteuttaa laissa esitetyn käyttöönottojakson aikarajoissa.

Elenia haluaa nostaa lausunnossaan esille vakavan huolen Datahub-palvelun kustannuksista ja kustannusten jakautumisesta markkinaosapuolille. Kansallisen Datahub-palvelun perustamiskustannus on tällä hetkellä arviolta 61 miljoonaa euroa eikä summa sisällä markkinaosapuolten omia tietojärjestelmäinvestointeja. Datahub-palvelun perustamiskustannus on yli 3 kertaa suurempi kuin arvio, jolla palvelun kannattavuutta ja hyötyjä perusteltiin kansallisen Datahub-palvelun perustamispäätöksen yhteydessä. Niin ikään vuosittaiset operointikustannukset ovat yli kolminkertaistuneet noin 3 miljoonasta eurosta 10 miljoonaan euroon. Fingridin alustavasti ilmoittaman palveluhinnoittelun perusteella pelkästään Elenialle syntyvä vuosittainen noin 913 tuhannen euron lisäkustannus on kohtuuton. Lisäkustannus tarkoittaa noin 2,12 euroa per asiakas eikä kustannusarvio sisällä Elenian omia tietojärjestelmän muutoksesta aiheutuneita yli 2 miljoonan euron kustannuksia.

Esitetty hinnoittelumalli siirtää pienempien yhtiöiden aiheuttamat kustannukset suurien yhtiöiden maksettavaksi ja näin ollen asettaa yhtiöt epätasa-arvoiseen asemaan. Nykytilanteessa Elenian yksikköhinta tiedonvaihdon ja taseselvityksen palveluille on huomattavasti edullisempi kuin asiakasmäärältä pienemmän verkkoyhtiön tai tehottomamman verkkoyhtiön vastaavien palveluiden yksikköhinnat. Palvelusopimuksessa esitetyssä hinnoittelumallissa käyttöpaikkakohtainen yksikköhinta on sama yhtiölle, jolla on 1 sähkönkäyttöpaikka ja yhtiölle, jolla on 500.000 sähkönkäyttöpaikkaa. Monet yritykset (kuten Elenia) ovat jo vuosia tehostaneet ja automatisoineet omia prosessejaan tiedonvaihdon ja taseselvityksen osalta. Nyt esitetyn hinnoittelumallin myötä tehtyjen tehostamis- ja automatisointitoimenpiteiden hyödyt menetetään, mikä käytännössä tarkoittaa loppuasiakkaiden kannalta hintojen nousua ja sitä, että Datahubin suhteellinen kustannusvaikutus nykytilaan verrattuna on toimintaansa tehostaneiden yhtiöiden asiakkaille suurempi kuin niiden yhtiöiden asiakkaille, jotka eivät ole toimintaansa kehittäneet.

Lisäksi esitetty hinnoittelumalli kohdistaa sähköverkkoyhtiöille 50% kansallisen Datahub-palvelun rakentamis- ja ylläpitokustannuksista, vaikka todellisuudessa palvelun rakentamista ja sen hyötyjä ovat ajaneet ja perustelleet sähkönmyyjät oman liiketoimintansa näkökulmasta. Sähköverkkoyhtiön näkökulmasta toimintamallin muutokset ovat vähäisiä, koska jo tällä hetkellä tiedonvaihto markkinaosapuolten välillä on keskitettyä ja pitkälle automatisoitua sanomaliikenneoperaattorin toimesta. Näkemyksemme mukaan sähköverkkoyhtiölle kohdistettava osuus Datahub-palvelun kustannuksista hyötynäkökulmat huomioiden tulisi olla vain murto-osa esitetystä.

Kansallisesta Datahub-palvelusta on syntynyt "monopoli monopolin sisälle", jonka kehittäminen on jo saatujen kokemusten perusteella hidasta, erittäin kallista ja vaivalloista. Tämän hetken kustannusarviot ovat moninkertaiset alkuperäisiin verrattuna ja kustannustehokkuustavoitteet on menetetty. Toisin sanoen, on todennäköistä, että markkinaehtoiset rakennetut vaihtoehtoiset ratkaisut kysyntäjouston, sähköisen liikenteen ja muiden uusien palveluiden osalta kehittyvät huomattavasti nopeammin ja kustannustehokkaammin kuin mitä kansallisen datahubin prosessit. Kansallinen Datahub-palvelu on jäämässä sähkömarkkinoiden kehityksen pullonkaulaksi ja kustannuksia tarpeettomasti kasvattavaksi toiminnoksi.

Elenia tukee myös Energiateollisuus ry:n lausunnossa esitettyjä havaintoja ja kommentteja hallituksen esityksestä.

Ystävällisin terveisin,

Elenia Oy

Tapani Liuhala
Toimitusjohtaja